

4.13. O altă categorie de glose cuprinde situațiile în care apare un discurs paralel, incident, prin care se insertează în textul rezultat felurite indicații. Unele dintre aceste ieșiri din discursul textului, privit în mod strict, pot avea rol exclusiv persuasiv, altele încercând să lărgescă orizontul de cunoștințe al cititorului. Este posibil ca, în unele dintre aceste cazuri, să fie vorba despre o completare de text, aparținând textului de tradus, ca notă sau ca adăugire ulterioară, fapt sugerat și de cazul în care indicațiile marginale apărute cu certitudine în textul original: **НАЛЕЖАЩЕЕ** apărut în dreptul unui paragraf este redat de autorul ediției prin „ce se cuvine” (VARL., 268); la fel **зри онасиw** „Vezi cu luare aminte” (VARL., 546) trec direct în textul românesc.

Cîteodată, traducătorul se adresează în cel mai direct mod cititorului, pe care încearcă astfel să-l atragă de partea sa printr-un tip de discurs ocrotitor, patern: „Semnează, să știi” (LEGI *Munt.*, 574); „Caută dă vezi răspunsul patriarșesc” (LEGI *Munt.*, 230); „Caută, o, preote” (LEGI *Munt.*, 92); „Caută dă vezi aicea lucru minunat și te îngrozește” (LEGI *Munt.*, 94); „Acestea toate de afurisanie se-au aflat într-o carte a sfintei Sofii de la Solun” (LEGI *Munt.*, 92); „vedz Domne” (VS, dec., 29); „Amar de urgie. Cinsteaște de tot și foarte vei jeli și-ți va părea rău” (LEGI *Munt.*, 366); „adecă satan începu a mă ispiti” g. *să-ș facă pururea tot omul svînta cruce* (VS, oct., 23); „Acesta svîntul au făcut și molitva de la *Pavecerniță* g. *adevărat am aflat* (VS, ian., 28); „Atunce ș-feace sînta *cruce* preste tot trupul” g. *vadză vrăjmașii crucii* (VS, apr., 1); „Și-i era hotarul și dreptariul de nu ieșia din chilie pînă nu cetia psaltirea *toată*” g. *și de-acia dreptariul lui ТРЕТИИ ceas* (VS, nov., 6); „Și era Galaction de 30 de ai, iară svînta Epistimi de 16 ai. Și așea purceasă svînta lui Dumnădzău păreache, nuntind cu viață veacinică, în bucurie ne-ncetată cu nuntașii ceriului, rugînd Svînta Troiță pentru *creștinătate*” g. *Un vîrv de muntele Sinaiului unde-au petrecut svînta îi dzîc Epistimi pînă astădz pentru svînta* (VS, nov., 5); „Iară vasul ce era cu trupul svîntului au mărs la *viia văduvei aceia*” g. *Spun istoricii cum corabiia au despicat viia văduvei în doao și să veade pînă astădzi la Țarigrad* (VS, ian., 27).

În dreptul mart., 13 a VS apare următoarea paranteză: „(vedzi Calvinule, vedzi Luterule*, necredinciosule, sintele icone și sintele ose a sinților ce le ocărăști tu, lucrurile lui Dumnădzău cealea ce-i plac **БЫ** 31.13, Ishod 29:36. 30:6. 40:9;1 **црствъ** 6:19.20, mai sus **гл 5?**! Așea or păfi ereticii ce nu cinstesc lucrurile lui Dumnădzău ce-i sînt de slujbă, raclă, heruvimi, dară și osele sinților sînt cinstite la Dumnădzău 4, **црствъ** 13.21; osele lui Elisei!).”, iar pentru mai, 8 apar următoarele: „Iară după Îmviere le fu sinților apostoli botedz cum scrie la *Deaanie*, **ГЛАВА** 1, verș 6 și **ГЛАВ** 2.”, caz în care cititorul ia parte la o amenințare (indirectă), dar și la un soi de triumf, socotit fiind ca făcînd parte din tabăra glosatorului.

4.14. Majoritatea situațiilor pînă acum prezentate decurge, de fapt, din actul traducerii. Cum traducătorul nu reușește mereu să facă față tuturor încercărilor textului, traducerea avînd de suferit, tot astfel, se întîmplă ca, uneori, nici șansa pe care și-o oferă prin glosare să nu poată fi valorificată.

4.14.1. Uneori, lipsa de posibilități a limbii române este evidentă, caz în care traducătorul trebuie să asigure traducerea (care încearcă a fi literală și se vrea literară) printr-o glosă aparținînd unui registru comun, cu rolul de a genera înțelegerea textului, chiar dacă rezultatele sînt aproximativ egale, cum se petrec lucrurile în: „*nu-i pune Domnul păcatul*” g. *Nu i-l bagă în samă* (NTB, *Romani*, 4, 8) („non imputavit (...) peccatum”; οὐ μή λογίσσεται (...) ἁμαρτίαν).

Pe lîngă situațiile în care, atît în text, cît și în glosă, apar forme cu grad ridicat de echivalență și între care nu se poate stabili o ierarhizare, apar și acele situații în care aceeași egalitate poate fi constatată, cu precizarea că, pe fondul neputințelor limbii române în a reda anumite concepte pe care, la nivel cult nu le dezvoltase ori asupra cărora nu rafinase îndeajuns și pentru care alte registre nu ofereau soluții de luat în seamă, nici traducătorul nu a fost foarte inspirat. În acest fel, nici în glosă și nici în text nu apar soluții satisfăcătoare. Diferența față de situația precedentă este de grad. În: „Fălește-să neștiind nemică, ce *betejeaște* întrebări și în cuvinte de price” g. *Nebuneaste* (NTB, *1Tim.*, 6, 4) (*languens circa quaestiones*; νοσῶν περὶ ζητήσεις) ar fi vorba, în esență, de ‘mania contrazicerii, bolnav de (după) dispute în contradictoriu. Este de reținut că verbul grecesc utilizat, νοσέω, avea valori precum: ‘être malade’, ‘avoir l’esprit malade’, ‘être atteint d’une passion, d’une manie’. O traducere din latină ar fi condus în acest caz către ceva de genul *tînjește după...* (soluția dată în NTB combină literarul cu nevoia de înțelegere. Asemănător se prezintă faptele în: „Că va fi o vreamă cînd învățătura sănătoasă nu o vor răbda, ce după poftete sale aduna-și-vor șie învățători, *sunîndu-le urechile*” g. *Mîncîndu-i urechile* (NTB, *2Tim.*, 4, 3) (*prurientes*; κνηθόμενοι τὴν ἄκοήν). Ideea versetului fiind că acei învățători vor fi chemați pentru a le desfăta auzul cu vorbele lor și nu pentru a oferi o învățătură reală și consistentă, un astfel de caz pare mai

* Calvin, *Liuter* **БЫ** 20 i 18, cui turnă oloiuil liacov pre piatră ce-au rădicat.

curînd unul în care, negăsind o cale acceptabilă de a traduce convenabil, glosa devine un loc în care cititorul poate consulta echivalentul românesc întocmai al termenului din original. Problema nu este doar a NTB, ea pare a fi a nivelului de dezvoltare al aspectului literar al limbii române. Pentru BB, spre exemplu, este nevoie mai mult decît de indulgență pentru a crede că s-a înțeles și s-a dorit să se ofere o imagine: „îș vor încărca învățători, scărpinîndu-se cu auzul”.

4.14.2. Alături de cele de mai sus, există cazuri în care centrarea traducătorului glosator pe actul traducerii apare ca exclusivă. Este vorba despre cazurile în care discursul din glosă merge explicit în această direcție, încercînd să promoveze o opțiune de traducere, să justifice o situație apărută, și care nu se datorează traducătorului, sau să aducă la cunoștința cititorului unele informații pentru ca acesta să aibă o imagine completă asupra situației din textul de tradus. Aceste glose sînt interesante și întrucît, dincolo de informațiile oferite cititorului - prin care traducătorul, construind un mic discurs persuasiv, caută adeziunea cititorului -, marchează o relație între traducător și cititor, acesta din urmă fiind sustras de la discursul textului și invitat să ia parte la micile necazuri ale traducătorului. În felul acesta, cititorul iese din lumea imaginară a cărții și ia cunoștință de caznele din realitatea sa, prin care cartea pe care o citește se edifică. Este un tip superior, de ordin cultural, prin care se conștientizează un proces cultural, împreună cu unele dintre componentele sale. În această categorie se pot enumera: *smochin* g. *Alții zic că-i mur* (NTB, *Lc.*, 19, 4); „în formă de nucă de migdeală” g. *Migdală unii dzic că-s dafine* (PO, *Ex.*, 37, 19) (sub *Ex.*, 25, 34 *migdeală* apăruse neglosat); „Și tot dupt doo stîlpure un bumb era” g. *Stîlpurile colo ... am scris creangure* (PO, *Ex.*, 37, 21) trimiterea se referă la *Ex.*, 25; 32, 33, 35; „în vremea lui Constantin Împărat Bărbos, *ficiorul lui Iraclie*” g. *într-altul dzîce „în dzilele lui Marchian împărat, 5908”* (VS, mart., 4); „Bine e a nu mînca carne și a nu bea vin, nece a face ceva întru caria să poticneaște fratele tău, au să sminteaște sau slăbeaște” g. *Aici, neci în greceasca mai mult nu aflăm, ce ceaialaltă rămășiță caut-o la 16 cap, la sfîrșit, afla-o-veri* (NTB, *Romani*, 14, 21) (acesta este loc de glose în multe ediții); „Că cine iaste Pavel și cine e Apolos, numai slugi” g. *Chifa nu-i în grecească* (NTB, *ICor.*, 3, 5); „După aceaia, fiți toți depreună, răbdînd supărările cu dragostea fîrtăției, smeriți și plecați” g. *Greceaște, așea-i cest verș* (NTB, *IP*, 3, 8) (glosa se repetă sub 4, 3); „Sfînt, pentru carele-s toate, și noi întru el” g. *La greceaște nu era* (NTB *ICor.*, 8, 6). În versiunea latină și în cea greacă versetul nu conține ultima parte „și un Duh Sfînt...”. Probabil că traducătorii au avut în față și o versiune, posibil slavonă, care conținea această adăugire, oricum o versiune de mare autoritate pentru ei dacă au trecut adăugirea în text și nu pe margine. Rămîne de subliniat faptul că au menționat discordanța. O eventuală căutare a surselor NTB este ajutată de astfel de adnotări.

Informații suplimentare capătă cititorul prin glose precum: „Iară după ce tăcură (...)” g. *Acest săbor au făcut întîiu apostolii* (NTB, *FA*, 15, 13) (este vorba despre Conciliul 1 Ierusalim); „Și, iarăș lăsînd lavra, alergă la liniștea cea dorită, supărat, dosădit și întră de să băgă într-un cuib, în carele adeaseori mîna heri cumplite. Și, lăcuind cu dînsele, petrecea în liniște ca alt Daniil ce era orecînd în groapa cu leii. Și, întărcînd de-acolo herile, feace *cuibul* lor dăscălie și școală sufletească.” g. *Ale trupului 4 bunătăț: bărbăția, înțălepciunea, direptatea, curăția; ale sufletului: tăria, întregiia, frîmseața, sănătatea* (VS, dec., 13).